

8. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.

9. Балахонова О.В. Аналіз підходів до вибору господарської системи сталого розвитку. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації: зб. наук. праць*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. Вип. 6. С.4-13.

10. Балахонова О.В. Економічна політика країни в контексті бюджетних обмежень. *Матер. X міжнар. науково-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств»*. Одеса, Державний університет «Одеська політехніка» 2021. С.57-59.

Саранча І.Г. кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та соціальної
роботи

*Вінницький державний педагогічний
університет ім. М. Коцюбинського*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5715-6271>

Парнева Н., магістрант

*Вінницький державний педагогічний
університет ім. Михайла Коцюбинського,*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3609-8401>

Глухманюк О.І., здобувач 3-го курсу

*Вінницький державний педагогічний
університет ім. Михайла Коцюбинського*

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2022-23-24-19>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ САМОТНІХ МАТЕРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF THE ORGANIZATION OF SOCIAL SUPPORT FOR SINGLE MOTHERS IN WARTIME CONDITIONS

Анотація. В статті розглянуто основні міжнародні стратегії, які переважають у політиці соціальної підтримки одиноких матерів. Приділено увагу основним напрямкам здійснення соціальної політики щодо неповних сімей в Америці. Висвітлено типи соціальної політики, спрямовані на протидію ризикам бідності, з якими стикаються одинокі матері. А також вивчено практичні аспекти соціальної роботи з одинокими матерями в Австрії, Естонії, Ірландії, Італії, Португалії, Франції, Хорватії тощо.

Ключові слова: одинока мати, неповна сім'я, соціальна робота, соціальний захист, соціальна стратегія.

Abstract. The article examines the main international strategies that prevail in the policy of social support for single mothers. Attention is paid to the main directions of implementation of social policy regarding single-parent families in America. The types of social policies aimed at countering the risks of poverty faced by single mothers are highlighted. And also studied the practical aspects of social work with single mothers in Austria, Estonia, Ireland, Italy, Portugal, France, Croatia, etc.

Key words: single mother, single family, social work, social protection, social strategy.

Постановка проблеми. 2020 року в Європейському союзі (ЄС) налічувалося 195,4 мільйона домогосподарств. Майже у третині цих домогосподарств (29%) проживали діти. Приблизно 14% домогосподарств з дітьми (7,8 млн. домогосподарств) склалися з батьків-одинаків, що становить 4% від загальної кількості домогосподарств [2].

Частка самотніх матерів значно варіювалася від однієї країни до іншої. Дивлячись на домогосподарства з одним з батьків з усіх домогосподарств з дітьми, шість країн зафіксували частку більше 20% усіх домогосподарств з дітьми: Швеція (34%), Данія (29%), Естонія (28%), Латвія та Литва (по 25%) та Франція (21%).

Навпаки, найнижчі частки були зареєстровані в Хорватії (5%), Румунії (7%) та Фінляндії (8%), а в Греції, Словаччині, Мальті, Польщі, Іспанії та Словенії – по 9% [5].

Формулювання цілей. Метою статті є вивчення міжнародного досвіду соціальної роботи з самотніми матерями з метою його запровадження в українській практиці соціальної роботи в умовах війни та пост-військового періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню феномену материнства першими почали приділяти увагу зарубіжні вчені Ф. Ар'єс, Х. Дойч, Е. Бетінтер, М. Мід, А. Річ, Н. Чодороу, К. Хорні та ін. В Україні цей феномен не достатньо розкритий, на сьогодні материнству приділено увагу у працях таких вітчизняних вчених: Анчева І., Канюк С., Кісь О., Мицюк Н., Стрельник О., Стинська В., Шевченко О. та інших. Проблематика соціальної роботи та соціальної підтримки самотніх матерів в умовах воєнного часу зовсім не розкрита та потребує повноцінного теоретичного аналізу та практичного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняна соціальна підтримка самотніх матерів має враховувати досить розвинений досвід Європейських країн. Зарубіжні фахівці виділяють основні стратегії, які переважають у політиці соціальної допомоги цієї категорії сімей [4].

1. Стратегія допомоги малозабезпеченим. Найбільш поширена у Великій Британії. Самотні батьки отримують матеріальну допомогу у рамках програми «підтримка доходу (Income Support)». При цьому самотня мати може залишатися вдома до досягнення дитиною 16 років, отримуючи необхідний утримання від держави. Вони також отримують допомогу на дітей, безкоштовно користуються послугами державної охорони здоров'я та мають переважне право на отримання

державного житла.

2. Стратегія соціальної допомоги самотнім батькам. У Норвегії самотнім матерям надається спеціальна матеріальна допомога, щоб вони могли залишатися вдома до досягнення дитиною 10 років. Весь цей час вони отримують спеціальні виплати для самотніх матерів (виплата перехідного періоду). Неповні сім'ї отримують також дитячу допомогу (загальну для всіх), спеціальну допомогу на дітей (якщо другий батько не платить аліментів), допомогу на оплату житла, безкоштовну медичну допомогу.

3. Стратегії, зорієнтовані на підтримку всіх сімей із дітьми, зокрема і неповних. У рамках цієї стратегії неповним сім'ям може надаватися додаткова державна підтримка, але основну допомогу вони отримують за рахунок активної соціальної підтримки сім'ї загалом.

Прикладом такої моделі є Франція. Тут всі сім'ї отримують сімейну допомогу (як загальну, так залежно від доходу, включаючи основну допомогу, додаткову допомогу на оплату житла, спеціальну допомогу матерям з дітьми до 1 року, оплачувану матері (батькові) відпустку по догляду за дитиною).

4. Стратегія, орієнтована на успішне поєднання самотніми батьками батьківської та професійної ролей. У Швеції, наприклад, поряд із соціальною політикою по відношенню до сім'ї активно реалізуються програми, орієнтовані на створення робочих місць, що стимулюють здобуття освіти, навчання, перенавчання та зайнятості у тому числі й матерів з малолітніми дітьми.

5. Державна допомога неповним сім'ям у США надається в рамках федеральної програми «Допомога сім'ям з дітьми (Aif to Families with Verendent Children)». Допомогу отримують лише матері, які виховують дитину вдома до 6 років. Самотнім матерям, чії діти старші, для отримання такої допомоги необхідно зареєструватися як «шукачам» роботи або які навчаються на курсах для отримання спеціальності [4].

Вдовам, самотнім матерям держава виплачує невелику пенсію. Широкий розвиток у США отримали групи самопомоги та групи підтримки. Всі вони об'єднуються в найбільшу з існуючих у країні організацій такого роду – «Батьки без партнерів» (Parent Without Partners). У США є багато просвітницьких програм, які надають педагогічну та психологічну допомогу самотнім матерям.

Американські вчені припускають доцільне здійснення соціальної політики щодо неповних сімей за такими напрямками:

- створення гарантованого мінімуму державної підтримки всіх сімей з дітьми;
- створення ширших можливостей для зайнятості жінок, зокрема усунення дискримінації підлогою прийому працювати;
- матеріальна підтримка самотньої матері після народження дитини;
- створення робочих місць з гнучким графіком роботи;
- пільгове кредитування житла сім'ям із низькими доходами [1].

В Австралії неповні сім'ї отримують державну допомогу в рамках програми «Виплата для підтримки одного з батьків» (Suppontiny Parent Benetit), розмір цієї допомоги залежить від їхнього заробітку. Особливі категорії пенсій одержують вдови

з неповнолітніми дітьми та ті, яким уже виповнилося 50 років [9].

Як правило, існують два типи політики, спрямовані на протидію ризикам бідності, з якими стикаються одинокі матері:

- 1) політика, що передбачає різні форми соціальної допомоги,
- 2) політика, що полегшує доступ до ринку праці.

На практиці механізми, які впроваджують країни, можуть включати поєднання універсальних пілг для людей і сімей, які перебувають у нестабільному становищі, і цільової політики для підтримки конкретних потреб одиноких матерів [12].

Деякі заходи соціальної допомоги спрямовані на зменшення ризику бідності та соціальної ізоляції одиноких матерів шляхом надання соціальної допомоги та грошових трансфертів.

Більшість держав-членів ЄС надають певну форму фінансової підтримки неповним сім'ям, але цей тип підтримки не завжди є частиною цільової політики. Ці форми підтримки можуть включати [11]:

1. Спеціальні пілги або допомога для одиноких матерям: деякі країни-члени ЄС надають спеціальні пілги або податкові пілги для одиноких матерів на додаток до інших пілг. Наприклад, в Австрії та Ірландії.

2. Більш високі ставки сімейної допомоги для неповних сімей: у деяких країнах-членах ЄС одинокі матері можуть не мати жодних спеціальних пілг, натомість отримувати вищі суми сімейної допомоги, ніж сім'ї з двома батьками, а іноді й інші відповідні пілги. Так є, наприклад, в Італії та Португалії.

3. Вищі ставки загальної соціальної допомоги залежно від доходу: неповні сім'ї можуть мати право на отримання інших форм допомоги залежно від доходу, а не залежно від статусу неповної сім'ї. Це, наприклад, випадок у Сполученому Королівстві.

Країни можуть застосовувати поєднання цих інструментів. Наприклад, Франція надає як спеціальні пілги, так і податкові знижки для одиноких матерів. Крім того, деякі країни можуть надавати інші форми соціальної допомоги. В Іспанії, наприклад, нова стратегія забезпечення дітей достатнім житлом надає пріоритет багатодітним сім'ям і сім'ям з одинокою матір'ю [4].

Уряди держав-членів ЄС також можуть відігравати певну роль у забезпеченні того, щоб одинокі матері отримували фінансову підтримку від другого з батьків, або замість цього вони можуть запропонувати таку підтримку замість другого з батьків. У більшості країн сплата аліментів є юридичним обов'язком, а несплата зазвичай карається, починаючи від примусової виплати або відрахувань із зарплати до тюремного ув'язнення [15].

У деяких країнах, таких як Австрія чи Естонія, уряд надає аванс на виплату аліментів, коли обов'язок другого з батьків не виконано. Інші, наприклад Хорватія чи Франція, надають аліменти на дітей через спеціальні агентства. У деяких країнах, наприклад у Фінляндії, ця аліментна виплата також виплачується, коли батько невідомий [11].

Забезпечення доступу до ринку праці. Інші політики спрямовані на полегшення

кращого доступу до ринку праці для одиноких матерів. Дослідження показують, що ключовим фактором участі батьків у ринку праці є можливості доступної та гнучкої освіти та догляду за дитиною в ранньому віці [13]. Для одиноких матерів це може бути особливо корисним, оскільки гнучкі години роботи можуть полегшити поєднання роботи та обов'язків по догляду за маленькими дітьми без зовнішньої підтримки [14]. Високі витрати на догляд за дітьми в поєднанні із суворим графіком роботи можуть становити більшу перешкоду для одиноких матерів, ніж для інших батьків, які можуть мати партнера, з яким потім можуть розділяти обов'язки по догляду [9]. Хоча ЄС прагне мати щонайменше 90 % дітей віком від трьох до обов'язкового шкільного віку у всіх державах-членах, і 33 % дітей віком від 0 до 3 років, ця мета ще не досягнута. Існують значні відмінності в межах ЄС і навіть у державах-членах щодо рішення та підтримка доступу до послуг догляду. Проте деякі країни формально задовольняють потреби одиноких матерів на національному рівні. Наприклад, Литва пропонує 50-відсоткове зниження оплати за комунальні послуги. Доступ до післяшкільного догляду та позакласних заходів є аналогічним механізмом підтримки для одиноких матерів, яким важко поєднувати та обов'язки по догляду [14].

Деякі держави-члени ЄС також пропонують спеціальні положення про відпустку для одиноких матерів, щоб допомогти їм поєднувати батьківство та участь на ринку праці. Наприклад, деякі країни надають довший період відпустки для одиноких матерів. Словаччина пропонує подовжений період відпустки по догляду за дитиною для одиноких матерів [7]. У Греції період відпустки по догляду за дитиною подвоюється для одиноких батьків [8]. Тим часом, Чеська Республіка пропонує довший період відпустки по догляду за дитиною віком до 10 років до дитини, що виховує одинока мати [3].

Деякі країни пропонують можливість передати відпустку іншому родичу. У Болгарії, наприклад, відпустка по догляду за дитиною може бути передана батькові в разі хвороби або смерті матері, а після досягнення дитиною шести місяців відпустка по догляду за дитиною може бути передана батькам матері або батька, якщо батько невідомий або помер [6].

Організації та уряди також можуть вживати заходів для заохочення гнучких робочих місць, таких як неповний робочий день або гнучкий робочий день, щоб дозволити батькам узгоджувати свій робочий графік із зобов'язаннями щодо сім'ї та догляду [10].

Висновки. Таким чином, існуюча система соціальної підтримки сімей одиноких матерів не дозволяє, достатньою мірою, вирішити проблеми, що виникають у цих сімей. Зумовлено це насамперед тим, що вона не враховує конкретних проблем сімей одиноких матерів. У умовах принцип адресності реалізується над повною мірою.

Соціальна підтримка не повинна бути спрямована на неіснуючу, «середню неповну сім'ю», щодо якої можна зробити лише абстрактні, невизначені припущення про проблеми, з якими вона може мати справу. Важливо орієнтуватися на конкретні, реальні сім'ї, які перебувають на певній стадії життєвого циклу і ті чи інші життєві

труднощі.

Список використаних джерел

1. Bradshaw, J., A. Keung and Y. Chzhen (2018), “Cash benefits and poverty in single-parent families”, in Nieuwenhuis, R. and L. Maldonado (eds.), *The Triple Bind of Single-parent Families*, Policy Press, Bristol
2. Chloe E. Bird, Kai Ruggeri UK and Europe Are Behind the Times for Single Mothers and Their Children. Objective analysis. Effective solutions. 2015. URL: <https://www.rand.org/blog/2015/03/uk-and-europe-are-behind-the-times-for-single-mothers.html>
3. EPIC 2019 country profile: Czech Republic, available at <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1248&langId=en&intPageId=3637>
4. Gobierno de España, ‘Plan Estatal de Vivienda 2018– 2021’, in *Guía de Ayudas Sociales y Servicios para las Familias 2018*, 2018, available at: <https://www.mscbs.gob.es/ssi/familiasInfancia/pdf/guiaayudasfamilias.pdf> [accessed 6 June 2019]
5. How many single-parent households are there in the EU? An official website of the European Union. 2021. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20210601-2>
6. Leave Network, Bulgaria country report, 2018, available at: https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/country_notes/2018/FINAL.Bulgaria2018.pdf
7. Leave Network, Slovakia country report, 2019, available at: https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/country_notes/2018/FINAL.Slovakia2018.pdf
8. Leave Network, Greece country report, 2018. available at: https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/country_notes/2018/FINAL.Greece2018.pdf
9. Letablier, M.T., ‘Changing Lone Parenthood Patterns: New Challenges for Policy and Research’, in Bernardi, L. & Moretelmas, D. (eds), *Lone Parenthood in the Life Course, Life Course Research and Social Policies*, Vol 8, Springer, Cham., 2017
10. McNeill Adams, H. and Janta, B., *Family-Friendly Workplaces: Overview of Policies and Initiatives in Europe*, produced for the European Platform for Investing in Children (EPIC), European Commission, 2019
11. Mutual Information System on Social Protection (MISSOC) database, available at <https://www.missoc.org/>
12. Nieuwenhuis, R. (2020), “Directions of thought for single parents in the EU”, *Community, Work & Family*, <https://doi.org/10.1080/13668803.2020.1745756>.
13. Nieuwenhuis, R., Peer Review on ‘Single Mothers Facing Poverty: Providing Adequate Financial, Material and Social Support for Sustainable Social Integration, Thematic Paper, 2017, available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1024&langId=en&newsId=9005&furtherNews=yes>

14. Riederer, Bernhard., Vulnerability and the Future of Families with Children in Europe: Nine Questions and Corresponding Answers, Families and Society, 2017, available at: http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2017/12/FamSoc-Booklet_Web.pdf

15. Thévenon, Oliver et al. 'Child Poverty in the OECD: Trends, Determinants and Policies to Tackle it', OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No 218, 2018, available at: <https://doi.org/10.1787/c69de229-en>

Sartova Ainur, *master of humanitarian sciences,*
English teacher, Zhetysu University,
Taldykorgan, Kazakhstan

INTERACTIVE WARM-UPS AS A WAY TO ENGAGE STUDENTS IN ENGLISH LESSONS

ІНТЕРАКТИВНІ РОЗМІНКИ ЯК СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Abstract. Interactive warm-ups increase the effectiveness of English lessons, relieve stress, and help students to readjust to a new language environment. This article studies the role of speech warm-ups in English lessons, and also considers the types of speech warm-ups.

Keywords: interactive warm-ups, teaching English, English as a Second Language, methods of teaching, lesson plan

Анотація: Інтерактивні розминки підвищують ефективність уроків англійської мови, знімають напругу, допомагають студентам переналаштуватись на нове мовне середовище. У цій статті вивчається роль мовних розминок під час уроків англійської, і навіть розглянуті види мовних розминок.

Ключові слова: інтерактивні розминки, викладання англійської мови, англійська як друга мова, методика викладання, план уроку

The formulation of the problem: In most cases, in English classes it is often difficult to attract students to spontaneous speech. Students master grammar rules, solve tests and get good scores, but unfortunately they face difficulties in speaking English and expressing their thoughts. This is all because students are not in the language environment, while speaking English many students are under tension and in a state of stress. New approaches and methods have appeared to solve this problem. One of these methods is speech warm-ups.

Stating the article's objectives. Identifying the effectiveness and role of using speech